УДК 657.471.121

Кравченко О.В., к. е. н. доц. кафедри бух. обліку та оподаткування,
Бараненко Н.В., здобувач вищої освіти
Сумський державний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Важливим чинником системи фінансового менеджменту будь-якої бюджетної установи є механізм управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, який впливає на грошовий потік. Наявність значних сум дебіторської та кредиторської заборгованості призводять до перерозподілу оборотних коштів. Саме через ефективне управління грошовими потоками можна забезпечити успішне виконання будь-якою бюджетною установою покладених на неї функцій. Внаслідок цього кожна установа зацікавлена в оптимізації дебіторської заборгованості, в тому числі й через формування достовірної та своєчасної облікової інформації про стан розрахунків з різними дебіторами, підвищенні рівня відповідальності і самостійності в розробці заходів для забезпечення ефективності розрахунків з боржниками. На сьогодні процес оптимізації заборгованості, її облік та управління для установ бюджетної сфери залишається дискусійними і потребують детального вивчення.

До визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість» не існує єдиного підходу: з розвитком економічних відносин зміст дебіторської заборгованості дещо змінився, але основне тлумачення цього поняття залишається незмінним. Так, під дебіторською заборгованістю розуміють неспроможність виконати свої зобов'язання, суму зобов'язань, що підлягають погашенню, вкладення в оборотні активи, права на повернення боргу, оцінюють як показник фінансового стану бюджетної установи. в міжнародній практиці вся дебіторська заборгованість відноситься до фінансових активів. З юридичної точки зору, дебіторська заборгованість є наслідком цивільно-правових зобов'язань, що виникають внаслідок певної операції, що здійснюється угодою і є діяльністю суб'єктів, які беруть участь у ній (юридичних або фізичних осіб), що призводить до виникнення товарних і грошових зобов'язань [1].

На жаль, на відміну від суб'єктів господарювання, для установ бюджетної сфери не розроблено відповідного НП(С)БОДС, а питання щодо організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості врегульовано Порядком бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ № 372 [2]. Даним Порядком закріплено наступні визначення:

- дебітори – це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували установі певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів,
- дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів установі на певну дату.
- безнадійна дебіторська заборгованість - поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником, або дебіторська заборгованість, строк позовної давності якої минув;
- дебіторська заборгованість, строк позовної давності якої минув - дебіторська заборгованість, що обліковується після закінчення терміну позовної давності;
- прострочена дебіторська заборгованість - дебіторська заборгованість, що виникає на 30-й день після закінчення терміну обов'язкового платежу згідно з укладеними договорами або якщо дата платежу не визначена після виписування рахунку на оплату [2].

Тобто дебіторська заборгованість виступає як борги інших установ або фізичних осіб за виплатами установі. Основною причиною виникнення дебіторської заборгованості є здійснення попередньої плати за товари, роботи й послуги. За загальним правилом, керівники бюджетних установ відповідно до ст. 49 Бюджетного кодексу України приймають рішення про оплату товарів, робіт і послуг і дають доручення на здійснення платежу тільки після їх отримання, якщо інше не передбачено, зокрема, нормативно-правовими актами Кабміну. Також вона може виникати за розрахунками із бюджетом, з орендарями, учнями, студентами, підзвітними особами щодо відшкодування нанесених збитків, розрахунків за завданою установі шкодою у вигляді нестач і розкрадань грошових коштів, матеріальних цінностей, втрат від псування матеріальних цінностей. Поява дебіторської заборгованості є об'єктивним процесом, який зумовлений існуванням ризиків під час проведення взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції.

Вважаємо, що задля успішної реалізації функцій організації управління дебіторською заборгованістю необхідно закріпити основні положення стосовно економічної сутності дебіторської заборгованості та порядку її обліку через введення в дію окремого НП(С)БОДС.

Відносно умов визнання в облік, то дебіторська заборгованість визнають активом якщо:

- існує ймовірність отримати установою в майбутньому економічних вигід, або досягнення поставленої мети або задоволення потреб установи;
- її вартість може бути достовірно оцінена.

Заборгованість, відповідно до нормативних положень з бухгалтерського обліку України, повинна відображатися на бухгалтерських рахунках в сумах, визначених угодою, тобто в сумах, які належать до отримання або виплаті на кожний конкретний проміжок часу. В балансі бюджетних установ дебіторська

заборгованість відображається за первісною вартістю. Таку вартість визначають в договорах, угодах і вона може бути зменшена внаслідок торгівельних знижок наданих до і після операції, фактів повернення продукції.

Важливим етапом процесу бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості в бюджетних установах відводиться її поточному обліку. Поточний облік складається з операцій щодо:

- реєстрації інформації, отриманої в результаті первинного обліку, у системі рахунків бухгалтерського обліку;
- реєстрації інформації у носіях інформації даного етапу обліку – облікових реєстрах;
- групування та перегрупування показників інформаційних даних.

Саме тому з метою раціонального ведення поточного обліку, на нашу думку, бюджетні установи повинні звернути увагу на розробку та використання субрахунків четвертого порядку, що дозволить систематизувати інформацію в розрізі основних видів дебіторської заборгованості, контролювати стан розрахунків, формувати інформацію необхідну для оперативного контролю та прийняття невідкладних управлінських рішень. Ці питання можна розв'язати і за рахунок автоматизації обліку дебіторської заборгованості, налагодження взаємодії різних інформаційних систем між собою, між різними рівнями і групами. Класифікація дебіторської заборгованості буде залежати від специфіки діяльності конкретної установи.

Слід також враховувати і перелік факторів, які впливають на обсяги формування дебіторської заборгованості з урахуванням її виду. Несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості бюджетній установі несе за собою ряд негативних аспектів, як випливають у наступному:

1) ускладнення процесу прогнозування планової дохідної частини кошторису за конкретний період;
2) наявність перелімітів в процесі розрахункових відносин з іншими суб'єктами господарювання;
3) виникнення труднощів в процесі обліку та розподілу витрат, пов'язаних з продажем матеріальних цінностей;
4) сповільнення розвитку взаємовідносин між суб'єктами державного сектору та суб'єктами підприємницької діяльності призводить до труднощів щодо ліквідації дебіторської заборгованості.

Всі вищезазначені чинники обумовлюють нагальну потребу щодо пошуку шляхів вирішення проблеми неплатоспроможності суб'єктів ринкових відносин та знаходження компромісу між державним сектором та господарювання ринкових підприємств [3].

Для вирішення проблеми неплатоспроможності потрібно вдосконалити діюче законодавство так, щоб була змогла вести раціональні розрахунки з дебіторами та виконувати наступні завдання суб'єктам державного сектору, які допоможуть знизити кількість дебіторів, які несуть збитки бюджетній установі:

- оцінювання стану розрахунково-платіжної дисципліни за всіма видами розрахунків з дебіторами установи;
- контроль за наявністю порушень нормативно-законодавчих документів (наприклад, недотримання умов договору);
- розроблення відповідних заходів щодо покарання неплатників.

Отже, що дебіторська заборгованість для бюджетних установ є цілком прийнятним явищем, яке потребує детального вивчення на загальнонауковому та прикладному рівнях. Ефективне управління дебіторською заборгованістю передбачає правильне вирішення задач щодо оперативної організації системи руху грошових потоків та належної системи її бухгалтерського обліку. Саме розв'язання цих задач швидко та комплексно дозволить попереджувати виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості.

Список використаних джерел:

1. Заверуха Т. «Дебіторська заборгованість бюджетних установ, шляхи її зниження» Режим доступу : : http://sophus.at.ua/publ/2016_03_31_lviv/sekcija_section_8_2016_03_31/debitorska_zaborgovanist_bjudzhetnikh_ustanov_ta_shljakhi_jiji_znizhennja/122-1-0-1840
2. Порядок №372 «Про затвердження Порядку бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ та внесення змін до деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку бюджетних установ» Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0426-14#Text
3. «Дебіторська заборгованість бюджетних установ: правові аспекти, повернення заборгованості та облік» Режим доступу : https://rbb.radnyk.ua/posts/debitorska-zaborgovanist-byudzhetnyh-ustanov-pravovi-aspekty-povernennya-zaborgovanosti-ta-oblik/